

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ
ТҰҢҒЫШ ПРЕЗИДЕНТІ - ЕЛБАСЫНЫҢ ҚОРЫ

«ҒЫЛЫМ ЖӘНЕ БІЛІМ – 2017»

студенттер мен жас ғалымдардың
XII Халықаралық ғылыми конференциясының
БАЯНДАМАЛАР ЖИНАҒЫ

СБОРНИК МАТЕРИАЛОВ

XII Международной научной конференции
студентов и молодых ученых
«НАУКА И ОБРАЗОВАНИЕ – 2017»

PROCEEDINGS

of the XII International Scientific Conference
for students and young scholars
«SCIENCE AND EDUCATION - 2017»

14th April 2017, Astana

**ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ БІЛІМ ЖӘНЕ ҒЫЛЫМ МИНИСТРЛІГІ
Л.Н. ГУМИЛЕВ АТЫНДАҒЫ ЕУРАЗИЯ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ**

**«Ғылым және білім - 2017»
студенттер мен жас ғалымдардың
XII Халықаралық ғылыми конференциясының
БАЯНДАМАЛАР ЖИНАҒЫ**

**СБОРНИК МАТЕРИАЛОВ
XII Международной научной конференции
студентов и молодых ученых
«Наука и образование - 2017»**

**PROCEEDINGS
of the XII International Scientific Conference
for students and young scholars
«Science and education - 2017»**

2017 жыл 14 сәуір

Астана

УДК 378

ББК 74.58

Ғ 96

Ғ 96

«Ғылым және білім – 2017» студенттер мен жас ғалымдардың XII Халықаралық ғылыми конференциясы = The XII International Scientific Conference for students and young scholars «Science and education - 2017» = XII Международная научная конференция студентов и молодых ученых «Наука и образование - 2017». – Астана: <http://www.enu.kz/ru/nauka/nauka-i-obrazovanie/>, 2017. – 7466 стр. (қазақша, орысша, ағылшынша).

ISBN 978-9965-31-827-6

Жинаққа студенттердің, магистранттардың, докторанттардың және жас ғалымдардың жаратылыстану-техникалық және гуманитарлық ғылымдардың өзекті мәселелері бойынша баяндамалары енгізілген.

The proceedings are the papers of students, undergraduates, doctoral students and young researchers on topical issues of natural and technical sciences and humanities.

В сборник вошли доклады студентов, магистрантов, докторантов и молодых ученых по актуальным вопросам естественно-технических и гуманитарных наук.

УДК 378

ББК 74.58

ISBN 978-9965-31-827-6

©Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия
ұлттық университеті, 2017

Орта Азия халықтарында «ақ сүйек», «ок суяк», «ак сияк» атаулары тек «қасиетті» мұсылман дін иелері аталған қожалар мен сейіттерге ғана берілген.

Мұсылман дін иелері ретінде қожалар жеке меншіктік құқық негізінде егін егетін жерлердің көп бөліктерін, яғни өздерінің діни беделін сақтаумен бірге көп жер учаскелерін де иеленді. ХҮІІІ-ХІХ ғ.ғ. қожалардың кейбір әулеттері жерді меншіктенушілер ретінде таныла отырып, алым-салық төлеуден де босатылғандығы тарихи этнографиялық деректердің негізінде белгілі.

Діни адамдардың барлығы да сейіттер мен қожалар тегінен шығуы міндетті болды. Сейіттер ел басқару ісінің басында отырды, оларды жауапты қызметтерге, тіпті дипломатиялық қызметтерге де пайдаланған [2, 507-б.]. Сондықтан да діни қызметкерлер саналған қожалар жергілікті халық арасында ерекше құрметтелді.

Қожалар көшпелі қазақ қоғамында далалық исламды таратушы және діни ғұрыптық дәстүрлерді орындаушылар ретінде танылып Әз Тәукенің «Жеті жарғысында» және одан кейінгі қазақ қоғамындағы дәстүрлі әдет-ғұрып құқығы ережелерінде де ерекшеленді. Сондықтан да олардың ережелерінде де қожалардың артықшылықтары белгіленіп, қазақ даласындағы ғасырлар бойы қалыптасқан жүйені ұстанды.

Бүгінде қожалар - қазақ руларына сіңісіп кеткен топтың бірі. Олардың өз алдына көп шоғырланған территориясы Жаңақорған, Түркістан, Қызылорда мен Оңтүстік Қазақстан өңірлерімен бірге бүкіл Қазақстан территориясынан кемінде 1-2 шаңырақ қожаларды да кездестіруге болады. Сондай-ақ көршілес Орта Азия Республикалары мен Моңғолия, Қытай қазақтары арасында да күні бүгінге дейін қожалардың өмір сүретіндігі анықталды. Олар қазақ халқындағы үш жүзге жатпайтын субэтникалық топтың бірі.

Қолданылған әдебиеттер тізімі:

1. Казахи: историко – этнографическое исследование. – А.: Арыс, 1995, 238 с.
2. Уәлиханов Ш.Ш. Алтышаһардың немесе Қытайдың Нан-лу провинциясының (Кіші Бұқараның) шығыстағы алты қаласының жайы туралы. – А.: Ғылым, 1985, 560 б.
3. Али Аббас Чинар Орта Азия түрік мәдениетіндегі ишандық дәстүр // Bilig, 1995, Saul-1, 49-61 бб.
4. Мұхамедханұлы Н. Керей ишан /Иман, 1992, 3 қыркүйек, 5 б.

ӘӨЖ 392.9

«СҮЙЕК» ҰҒЫМЫНА ҚАТЫСТЫ САЛТ – ДӘСТҮРЛЕР

Кисманова Эльмира Абулкасимовна

ae.11.ken@mail.ru

Л.Н. Гумилев атындағы ЕҰУ

Археология және этнология мамандығының 3 курс студенті, Астана, Қазақстан
Ғылыми жетекшісі - З.Ибадуллаева

Қазақтың дәстүрлі мәдениетінің белгілі бір бөлігін құрайтын «сүйек» ұғымы және оның этнографиялық мәні, оның қазақи болмыстағы этномәдени ерекшеліктерін ғылыми тұрғыда зерделеу қазақ этнографиясы үшін маңызды мәселелердің бірі. Тақырыптың зерттеу ауқымына орай «сүйек» ұғымына қатысты салт дәстүрлер да қазақ этнографиясы үшін зерттеу объектісі ретінде орын алады.

Сол себептен зерттеудің басты мақсаты, сүйектің этнографиялық қыр сырын анықтауда сүйектің әдет ғұрыптар мен салт дәстүрлер және наным сенімдер жүйесіндегі мәселелерді тарихи-этнографиялық тұрғыда зерттеп саралау да бүгінгі біздер, яғни болашақ ұрпақ алдындағы келелі мәселелердің бірі.

«Сүйек» ұғымының философиялық мәнін қазақ халқының ұлттық рухани дүниетанымындағы ата-тек, ру, түбі бір, намыс, ар-ождан, ұят сияқты семантикалық мәнге ие «сарысүйек», «сүйек жақын», «сүйек шатыс», «сүйектес», «сүйегін қорлау», «сүйегіне таңба салу», «сөз сүйектен өтеді, таяқ еттен өтеді», «сүйегі менікі, еті сенікі», «сүйегі асыл», «сүйек тістеген ит», «сүйек тамыр» сияқты ұғымдардан аңғаруға болады.

Қазақта сүйекті қадірлеу, қастерлеу салты ерте замандардан қалыптасқан. Сондықтан бақи дүниеге сапар шеккен адамның мәйітін туған жеріне, кіндік қаны тамған жерге әкеліп жерлегенді жөн көрген. Жаугершілікте қаза болған жауынгерлердің сүйегін «қорлайды» деп жат жерде қалдырмай, мәйітін киізбен орап, туған жердің топырағына әкеліп қоятын рәсім болған. Төтенше жағдай туып, сүйекті түгел әкеле алмаса, бір саусағының сүйегін алып келген [1, 28-б].

Көңіл жақын, жекжат адамдар кейінгі ұрпақ суысып кетпесін деп, бір – бірімен қыз алысып, қыз беріп отырған. Оны «сүйек жаңғырту» деп атаған.

Қаза болған адамның мәйітін жер-бесікке тапсырар алдында жаназасын шығармай тұрып, тазалап жуындырады. Осы рәсімді «арулау» деп атайды. Оны марқұмның тірі кезінде бірге жүріп, біте қайнасқан жақын жолдас – жобалары, құрбы – құрдастары атқарады. Осыны «сүйекке түсу» деп атайды.

Кімде – кім ерсі, оғаш қылығымен көзге түсіп, жұртын ұятқа қалдырса, ондайды «сүйекке таңба салды» дейді.

Тұғырынан таймаған, қайратты, ширақ адамдарды «сүйегі асыл екен» дейді.

Әдет, салт, ғұрып, наным, сенімдерден «Жауға қойынды қалдырсаң да сойынды қалдырма», «Су сүзілмейді, сүйек үзілмейді», «Сөз сүйектен өтеді, таяқ еттен өтеді» деген сөз мәйегі – мәтелдер де туған.

«Сүйек» ұғымының қызмет аясының кеңдігіне ақсүйек, сүйекші, сүйектес, сүйек шатыс, сүйегі шымырлады, сүйегі қақсады, сүйегі жасыды, сүйегі сырқырады, сүйегі сынды сияқты атаулар мен тіркестер нақты дәлел болады.

«Сүйегі ауыр» сөзі де ұлттық дүниетанымдағы «салмақты», «сабырлы», «денелі» мағыналарын білдіреді. Сүйегі ауыр кісі ғой, анау – мынауға қозғала қояр ма екен деген сөз ел арасында бар. Мұндағы ауыр сөзінің мағынасы шеңберінде «жеңіл емес», «салмақты, мінезі ауыр», «сүйегі ауыр» сияқты мәндер жатыр.

Қазақ тіліндегі сүйек-саяқ қос сөз құрамындағы сояу сөзі түркі- монғол тілдер жүйесінде «пілдің, қабанның азу тісі» деген мағынаны білдіреді екен.

Ал қазіргі қазақ тілінде «сой» сөз ретінде батыс аймақтарының жергілікті тіл ерекшеліктерінде сақталып, «тек, ру, тұқым» мағынасында қолданылады. «Тұқым, тек» мағынасында Орал өңірінде қоданатын «сүйектес» атауы да «шөбереден туған бала, шөпшек» дегенді білдіреді.

Ежелгі түрік дәуірінен бізге белгілі қыз беру, құда болу дәстүрі хакастарда В.Я.Бутанаевтың айтуы бойынша «сүйек нандырушы» «возврат сеока», яғни қазақша айтқанда сүйек жаңғырту. Мәселен, «бұрыт сүйегінен шыққан қыз қырғыс сүйегінен шыққан», яғни өз анасына жақын руға шығуға тиісті болды. Мұндай некелік байланыс түптілікті және сенімді болып ең бастысы тектілік, атақ және байлық басқаға кетпей өздерінде қалатын» [2, С.73].

Қазақ халқында сүйекке қатысты салттардың алатын орны ерекше. Олардың қатарында «сүйек жаңғырту», «сүйекке түсу», «сүйекке таңба», «асықты жілік ұстату» сияқты салттардың бүгінгі ұрпақ үшін маңызы зор. Аталған салттарды бүгінгі ұрпақтың бойына сіңіруінде де үлкен мән мағына бар.

Сүйек жаңғырту – қазақ дәстүрі. Әке-шешесі мен ата-әжесі қыз беріп, қыз алысқан әулеттің кейінгі шаңырақ иелері қайтадан сол жақпен қыз алысып, қыз берісіп, құда-құдағи болады. Мұны «сүйек жаңғырту» деп атайды. Қазір сүйек жаңғыртқанда екі жастың келісімі

болуға тиісті. Ұзақ уақыттан құдалығы жалғасқан немесе көне құдаларды "Сары сүйек құдалар" дейді.

Халық дәстүріне сәйкес «сүйек жаңғырту», «сүйек шатыс» деген сөздер жиі кездеседі. Бұл да үйлену, құдандалық жолына байланысты шыққан ғұрып. Бұрын құдандалы болып бірімен бірі сыйласқан екі жақ, екі ру бұрынғы іліктілікті қайта жалғастыратын болса, оны «сүйек жаңғырту» деп атайды. Яғни бұл бұрынғы үзілген құдалық қайта жалғасты деген сөз. Жалпы қазақ рулары бұрын соңды құдалық салтты бұзбай қыз алуды немесе қыз беруді үнемі қадағалап, кей жағдайларда еске салып отырған. Қанаттас, қоныстас отырған екі елдің бұл қарым қатынасы елдің тұтастығы мен бірлігіне, әлеуметтік жағына да қатысты болған [3, 221-6]. Мысалы, ел арасындағы мәліметтер бойынша «сүйек жаңғырту» жоралғысы туысқандық, тамырластық мәселе ұзап кеткенде, ұрпақ аралық сабақтастық сақталсын деген ниетпен жасалатын болған.

Асықты жілік ұстату – ежелгі қазақ дәстүрі бойынша, асырап алатын баланың қолына міндетті түрде ер балаға асықты жілік, қыз балаға – тоқпақ жілік ұстатқан. Мәселен, ел арасында, Қолына асық жілік ілініпті. Бауырың қаңсып кісіден бала асырасаң, қолына әуелі асық жілік ұстат. Әйтпесе, ата-анасы ертең құн сұрауы мүмкін...”, - деген сөз бар.

Қазақтың бауырына бала салу салтында, бағып алған балаға асықты жілік ұстататын әдет бар. Бұл ерте кездерде, жаугершілік замандарда дүниеден өтіп бара жатқан ер азамат артында қалған жалғыз тұяғын ең жақын серттескен досына, жанашыр туыс-туғанына, дос жарандарына тапсырарда «Көзің түссе, асықты жілікті ұстата жүр» деп табыстайтын болған. Мұның мағынасы, көкірегінде жаны, жалыны бар, артымда қалған тұяғым. Тәрбиелеп қатарға қос, іске жарат, жетімдік тақсіретін тартпасын, дегенді білдірсе керек.

Сүйекке түсу немесе сүйекке кіру – қайтыс болған кісіні ақ жауып арулауды атайды. Бұған сүйекті жуудың жөнін білетін мәйіттің өзі қатарлы адамдары кіреді. Сүйегіне кіретін адамдарды марқұмның өзі де айтып кетуі мүмкін. Бұған шарият заңы бойынша әр рудан (атадан, ата ұлынан) бес немесе жеті кісі түседі. Олардың міндеті мәйітті жуып, тазарту. Бұдан кейін марқұм әйел болса бес қабат, еркек болса үш қабат ақ матаға ақиретке оралады.

Мәйітті жерлеудің алғашқы дайындықтарының жосын-жоралғысының бірі – «ғұсылдандыру» немесе «сүйекке түсу» болып табылады. Өлікті жуу көбінесе «сүйекке түсу», «сүйекке кіру» деп те аталады. Сүйекке кіретін адамдарды марқұм көреген болса, алдын ала белгілеп кетеді, әйтпесе оның жанашыр туыстары не басы қасында жүрген молда белгілейді.

Ол бойынша жаназаға шақырылған адамдардан басты-басты адамдар, қожа-молдалардың (қазақ рулары басым мекен ететін орталарда қожа руынан 2-3 шаңырақ орын алғандығы ескерілген) бас-аяғы жиналып болған соң, марқұм болған кісінің жақын тумаластары ақылдасып, 5-7 атаның ұрпағынан бір-бір адамның сүйекке түсуін сұрайды [4, 41-6].

XIX ғасырдағы Ақмола облысының жерлеу салты бойынша, алыстан келгендер өлген адамның отбасы тұратын киіз үйге немесе үйге кіріп амандасады, тағы да жылап сықтау, дауыс қылып жоқтау басталады. Содан соң әйелдер іште қалады да, ер адамдар біраз уақыттан кейін далаға шығып, қыс болсын, жаз болсын жақын маңдағы ашық жерге жайғасады. Өйткені көбіне жиналғандардың бәрі үйге сыймайды.

Намазшылар келгеннен кейін өлген адамның жақын туыстары ақылдаса келіп әр рудан үш адамнан шығады: олардың бірі ата ұлы – аталған елдің басшы адамы, екіншісі – молда және үшіншісі – ақсақалдардың бірі – сүйекші, яғни өлікті жуындыратын адам болды. Ата ұлы мен сүйекші бір адамда болуы мүмкін. Мысал ретінде Ақмола губерниясындағы аралбай руларының бірін алсақ, байтоқа руынан біреу қайтыс болса, онда аралбай руына кіретін қалған рулар шақырылады. Және де осындай рудың ішнен ауыл ағасын, молда және ақсақалын шығарады. Бұл аталған рубасылар, молдалар мен сүйекшілер жерлеу кезінде ештеңе тындырмаса да, әрқайсысы өздеріне берілген сыйақыны алады. Мысалы,

намазшы келгенге дейін Құранды осы таңдаған молдалар оқуы тиіс, бірақ алғашқыда олар әлі келіп үлгірген жоқ қой, бұлар одан әрі де ештеңеге қатыса қоймайды. Сонда да басты сыйақыны солар алып, олардың орнына бәрін атқарған ауыл молдаларының қолына ештеңе тимейді.

Егер мысалы, сайланған молда он адам болса, ауылдың солар үшін Құран оқыған молдасы сыйақының оннан бір бөлігін ғана алады, басқаша айтқанда, барлығы жиылып сайланған бір молданың алатынын алады. Ал рубасыларына сыйлық ретінде «ысқат малының» «сыйыт» деп аталатын бір бөлігі тиеді. Ел ішінде «Киіт киітте қайтады, сыйыт сыйытта қайтады» деген мақал бар, яғни киіт – үйлену тойындағы күйеудің немесе қалыңдықтың әке шешесіне берілетін сыйлық – үйлену тойында сыйлық болып қайтады, ал сыйыт – өлікті жерлеу кезіндегі рубасыларына берілетін сыйлық – дәл осындай жағдайда қайтарылады.

Ал сүйекшілер сыйақыны малмен (ысқат малымен) алмайды. Оларға қлген адамның киімі беріледі. Әр қазақ өзінен кейін көбірек және мүмкіндігінше қамбатырақ киім қалдыруға тырысқан. Сондықтан бай адамдарда қымбат теіден тігілген тон – ішіктер болған, олардың бағасы кейде 10 ірі қараға татитын еді. Осы ішіктерді белгілі ру басылары ел ішінде немесе өздерінің ішінде үлкен құрметке бөленген адамдарға өлген адамнан қалған киім сыйлық ретінде берілген. Және де осы тондар ұрпақтан ұрпаққа ауысып отырған.

Сүйекшілер санын мүмкіндігінше өліктен қалған киім санына сәйкестендіріп белгілеуге тырысады. Мынадай адамдар сүйекші болады деп хабарлағаннан кейін, олардың бәрі бірдей өліктің жанына жиналады. Бірақ мұнда да өлікті көбіне тағайындалған сүйекшілер емес, туысқандардың ішінен ниет білдіргендер жкындырады: олар әрине бұл үшін ештеңе алмайды. Бірақ кейде сүйекшілердің өзіне де жұмыс істеуіне де тура келеді. Шымылдықтың ар жағында отырған молданың басшылығымен өліктің іш киімін шешеді де, астынан көрпені алып, оны дайындалған табытқа салады.

Сүйекті әдетте 5 адам жуындырады: біреуі шәугімнен жылы су құйып тұрады, екіншісі молданың айтуымен жуындырады. Ал қалғандары денені ұстап және аударып тұрады. Әйелдердің сүйегін әрине, әйелдер ғана жуындырады. Қолмен жумай, таза қолғап киіп жуындырады. Сүйекті жуған соң, оны бір жақ қырына аударып, таза сумен оның астындағы шөпті шайып, сонан соң «табыттан» түсірместен, ақ матаға (кебін немесе ақырет) орай бастайды немесе көбіне ақ киізге салады.

Сүйекке кіретін адамдардың саны 70-80 жылдары Алматы облысында 7-ге дейін жетсе, қазіргі кезеңде көбінде 5 адамнан артылмайды. Ал Қарақалпақстаннан келген қазақтарда оның саны көбіне ағайын туғанның көп аздығына байланысты 9-ға дейін жететін. Яғни сүйекке әр атадан бір-бір адам кіретін болу керек. Талғар ауданындағы Нұра ауылының тұрғыны Сатыпалды Қасымхан (албан) сүйекке түсушілердің саны кейде өлік салмағына байланысты дей келіп, кейде 5-3 адам ғана кіруі де мүмкін екенін айтады [5,112-6]. Негізінен жуатын адам біреу-ақ. Қалғаны оған көмектеседі. Жуу – алланың парызы. Жуған адам оған хақы тілемеуі керек делінеді. Қалай дегенмен де Алматы облысы қазақтарында сүйекке түсетін адамдардың саны тақ, марқұммен жұп болып шығады. Ал бұл көрініс Түркістан және Жаңақорған өңірлерінде сүйекке түсушілер саны 4 адам, ал өліктің өзімен тақ сан бесеу, яғни олар барынша жанашыр аталастар немесе аталас қожалар болады. Олардың қызметтері бірі басын сүйесе, екіншісі су беріп тұрса, үшіншісі су құйып, төртіншісі жуады. Әдетте, олар мұрындық қап, қолғап киіп жуады. Осы сүйекке түскен кісілерге, қайтыс болған адамның киім-кешектерін «теберік» («тәбәрік») ретінде таратып берген, ал мәйітті жуу үшін пайдаланған қолғапты ырым етіп жара, ісік ауруларына пайдалану үшін алған.

Саян түріктері арасында өлімді бір қара күш керек еткен соң, оның жанын, яғни «тынын» (демін) керек еткен соң алған деген сенім бар. Марқұмды олар «тоң соок» (нағыз сүйек) деп атады [2,С. 22].

Ата ұлы мен сүйекші бір адам болуы мүмкін. Әдетте, сүйекшілер сыйақыны малмен (ысқат малымен) алмайды. Оларға өлген адамның киімдері беріледі. Әр қазақ өзінен кейін көбірек киім және мүмкіндігінше қымбаттырақ киім қалдыруға тырысқан. Сондықтан бай адамдарда қымбат теріден тігілген тон – ішіктер болған. Олардың бағасы кейде 10 ірі қарағататитын еді. Осы ішіктерді белгілі ру басылары ел ішінде немесе өздерінің ішінде үлкен құрметке бөленген адамдарға өлген адамнан қалған киім сыйлық ретінде берген. Және де осы тондар ұрпақтан ұрпаққа ауысып отырған.

Ант сүйек – соғымға сойылған мал етінің сақталған ақтық (ең соңғы кәделі) мүшесі. Қазақтарда, әдетте, соғымның ең ақырғы еті ретінде жамбас сүйек сақталады, мұны қонаққа асса, қонақ: “ант сүйек салыпты, бұл үйде енді ет жоқ” – деп ойлайды.

Сүйекке таңба. Бетке салық, сүйекке таңба - салтқа, жөн-жосыққа қатысты императивті [этикалық](#) нормалардың бұзылуымен байланысты тұтас бір әулеттің, тіпті рудың ар-намысына дақ түсіретін жағымсыз әрекеттің атауы. Ел ішінде қатаң сақталатын дәстүрді аттаған адамның жүзі қара есептелгендіктен ортадан аластаған белгісі ретінде етегін кесіп, елден қуу, бас құйқасын маңайдан желкеге, оң самайдан сол самайға қарай қасқалап тілу (қасқалдақтау) сияқты әртүрлі масқаралау әрекеттері жасалған [6, 121-б.].

Әдетте, дәстүр және ерекшелікті бұзғаны болса немесе оғаш қылығымен ел арасында көзге түссе, онда ол жанұясы, туған-туысқаны, айналасы тарапынан шеттетіліп «сорлы» саналатын. Бұл көрініс Орта Азия және түркі халықтарының арасында да бар.

Қазақ салтында ұзатылған қыздың әке үйіне қашып келуі бетке салық, сүйекке таңба түсіреді. Өте ұятты іс саналған. «Қайта шапқан жау жаман, қайтып келген қыз жаман» деп қыздарының барған жерінен қайтып келуін өте жек көретіндіктен, қазақ қыздары өздері келін болып барған отбасы мен ел-жұртын «өз елім, өз жұртым деп» біліп, сол өзі түскен отбасы мен ел-жұртқа бауыр басып, сонда түтін түтетіп, жақсы іс, жайдары мінезімен қиындық атаулыны жеңіп, ата-анасы ел-жұртының бетіне шіркеу келтірмеген. Қандай жағдайда да төркініне қашып-піспеген. Қайта ақылдылығы мен алғырлығы, қайсарлығы мен іскерлігі арқылы барған жеріндегі үлкен-кішімен түгел тіл табысып «текті келін, жақсы келін, іскер келін ісмер келін, ақылды келін, білімді келін, би келін» атанып, ел жұрттың сый-құрметіне бөленіп отырған.

Қорытындылай келгенде, сүйекке қатысты салттардың қазіргі қазақ халқының өмірінде бар екендігі, әрі оның әр аймақта орын алуы халқымыздың этномәдени ерекшеліктерінің бірі десек те болады.

Қолданылған әдебиеттер тізімі

1. Шоқпарұлы Д. Қазақтың қолданбалы өнері. – А.: Арыс, 2007, 280 б.
2. Бутанаев В.Я., Монгуш Ч.В. Архаические обычаи и обряды саянских тюрков.-Абакан, 2005, 200 с.
3. Кенжахметұлы С. Қазақ халқының салт-дәстүрлері. – А.: Арыс, 2007, 280 б.
4. Арғынбаев Х.А. Қазақ отбасы. – А.: Қайнар, 1996, 250 б.
5. Қалшабаева Б.К., Байғабатова Н. Жетісу қазақтарының отбасына байланысты әдет-ғұрып, салт-дәстүрлері // Қазақтың әдет-ғұрыптары мен салт-дәстүрлер: өткендегісі және бүгіні. – А.: Арыс, 2001, 428 б.
6. Әжіғали С., Оразбек Е. Қазақтардың дінге сенгіштігі.- А.: Арыс, 2005, 328 б.